

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Karula Pikkjärve maastikukaitseala kaitse-eeskiri”
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 13 lõike 1 alusel kaitse alla võetud Karula Pikkjärve maastikukaitseala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Kaitseala hõlmab täielikult Natura võrgustikku kuuluva Karula-Pikkjärve loodusala. Kaitse-eeskirja muutmise on tinginud vajadus tagada paremini looduslal esinevate loodusdirektiivi I lisas nimetatud metsaelupaigatüüpide kaitse.

Eelnõukohase määrusega korrigeeritakse Karula Pikkjärve maastikukaitseala tsoneeringut ja kaitsekorda, täpsustakse kaitseala välispiiri ning kehtestatakse uus kaitse-eeskiri.

Kaitseala asub Valga maakonnas Karula vallas Karula, Kirbu, Pikkjärve ja Väheru külas.

Karula Pikkjärve maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) võeti esimest korda maastikulise objektina „Pikkjärv” kaitse alla Valga rajooni TSN TK 11. detsembri 1959. a üldkohustusliku otsusega nr 3 „Looduskaitse kohta Valga rajoonis”. Kaitseala on moodustatud Valga rajooni TSN Täitevkomitee 5. juuni 1964. a otsusega nr 67 „Looduse kaitsest Valga rajoonis” kaitse alla võetud Pikkjärve ja seda ümbritseva metsa alusel. Praegu kehtiv kaitseala kaitse-eeskiri ja välispiiri kirjeldus on kinnitatud Vabariigi Valitsuse 24. augusti 2006. a määrusega nr 189 „Karula Pikkjärve maastikukaitseala kaitse-eeskiri”. Määrusega ei võeta kaitse alla uut ala, vaid moodustatakse olemasolevale kaitsealale sihtkaitsevöönd metsaelupaikade kaitseks.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni kaitse planeerimise spetsialist Maarja Mägi (tel 680 7910, e-post maarja.magi@keskkonnaamet.ee), eelnõuga kavandatud kitsenduste vajalikkust, looduskaitseadusele vastavust ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Taavi Tattar (tel 786 8371, e-post taavi.tattar@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Kristiin Jääger (tel 680 7424, e-post kristiin.jaager@keskkonnaamet.ee). Ekspertdihinnangu on andnud Silvia Pihu. Eelnõu on keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 5341 9456, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse jätkamise põhjendus

2.1. Kaitse jätkamise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärkideks on säilitada Karula Pikkjärve ja seda ümbritseva ala maastikuilme ning kaitsta nõukogu direktiivi nr 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpe, milleks on looduslikult rohketoitelised järved (3150 – sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi lisale I, tärniga (*) on tähistatud esmatähtis elupaigatüüp), vanad loodusemetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soolehtmetsad (9080) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*).

Vastavalt LKS §-le 7 on kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest

tulenev kohustus. Karula Pikkjärve maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on ala eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus, piirkonna ajaloolis-kultuuriline väärtus, esteetilisus ning loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus.

Ohustatud ja haruldased kooslused – Karula Pikkjärve maastikukaitsealal esinevad kaitstavad elupaigatüübid on looduslikult rohketoitelised järved (3150), vanad loodumetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soolehtmetsad (9080) ning siirdesoo ja rabametsad (91D0*). Need kuuluvad loodusdirektiivi I lissasse, tärniga on märgitud esmatahtsad elupaigad, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus.

Ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus – Karula Pikkjärve maastikukaitseala on moodustatud Valga TSN Täitevkomitee 5. juuni 1964. a otsusega nr 67 „Looduse kaitsest Valga rajoonis” kaitse alla võetud Pikkjärve ja seda ümbritseva metsa baasil. Ala on võetud kaitse alla morfoloogiliselt ainulaadse järve ja selle ümbruse maastiku kaitseks. Karula Pikkjärve ümbrusele iseloomulik maastik on terviklik kompleks, kus reljeefi ja maakasutuse koosmõjul on aastasadade jooksul tekkinud omapärane ja mitmekesine maastikumuster. See on väärtuslik nii kultuurilis-ajaloolisest, looduslikust, rekreatiivsest kui ka esteetilisest aspektist.

Lisaks on ajalooliselt väärtuslikud Karula mõisniku rajatud tammekultuurid ja jätkuvalt on kasutuses juba mõisaajal loodud rajad, kust avanevad esteetilised vaated tüüpilisele Lõuna-Eesti maastikule.

Esteetiline väärtus seisneb eelkõige kõrgematelt kohtadelt ja maanteedelt avanevates vaadetes ümbritsevale maastikule, maastiku omapäras, ilus ja hooldatuses.

Loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus – loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Loodusdirektiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lissades nimetatud elupaigatüüpide ja liikide ning nende elupaikade kaitseks vajalikud kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Karula-Pikkjärve loodusala loodusväärtusteks on loodusdirektiivi I lissas nimetatud kaitstavad elupaigatüübid looduslikult rohketoitelised järved (3150), vanad loodumetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*).

2.2. Loodusobjekti kaitse jätkamise otstarbekus

Karula Pikkjärve ümbruse maastik kuulub Valga maakonna teemaplaneeringu „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused” järgi roheline võrgustiku koridori ja on maakondliku tähtsusega väärtuslik maastik. Pikkjärv asub Karula kõrgustiku servas ja on morfoloogiliselt ainulaadne järv, kuna meenutab laia jõge. Järv on 3 km pikk ja vaid 60–160 meetrit lai. Järve lääneosas on järskudel kallastel metsad, idapoolne osa kaitsealast on valdavalt põllumajandusmaastik (Karula Pikkjärve maastikukaitseala kaitsekorralduskava, 2012).

Kaitseala pikaajaline kaitsestaatus on taganud ala esteetilise- ja loodusväärtuse säilimise ning põhjendatud on ka selle edasine kaitse. Kaitsealal esinevaid ja kaitse-eesmärgiks olevaid kaitseväärtusi (Karula Pikkjärv ja seda ümbritsev maastik) ei ole võimalik mujal kaitsta.

Tegemist ei ole uue kaitseala loomisega, vaid olemasoleva kaitsekorra uuendamisega, mille eesmärk on tagada Natura 2000 võrgustikku kuuluva Karula-Pikkjärve loodusala väärtuste kaitse. Karula-Pikkjärve loodusala moodustamisega on võetud rahvusvaheline kohustus kaitsta sellel alal üleeuroopaliselt ohustatud kooslusi.

2012. a Karula Pikkjärve maastikukaitseala kaitsekorralduskava koostamise käigus tehtud metsaelupaikade inventuuri (inventeerija Pille Tomson) tulemusel jääb kaitsealale Natura 2000 metsaelupaigatüüpe 40,04 ha ehk 11% kaitseala pindalast, millest vanad loodusmetsad (9010*) moodustavad 7%, soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) 1,2%, siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) 2,1% ja rohunditerikkad kuusikud (9050) 0,8%.

Lisaks eespool toodule on alal registreeritud III kaitsekategooria liigi valge toonekure pesitsemine. Tegemist on Eestis tavalise liigiga, kellele piiranguvööndi kaitsekord tagab piisava kaitse, mistõttu pole seda liiki ala kaitse-eesmärgiks seatud.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Ala kaitse-eesmärk on Karula Pikkjärve ja seda ümbritseva kultuur- ja loodusmaastiku säilitamine, kuid oluline on ka looduslike elupaikade kaitse. Kaitstakse Pikkjärve ja seda ümbritsevat maastikku, mille esteetilist väärtust tõestab see, et ala on hinnatud rekreatsioonipiirkond, kus paiknevad lõkke- ja puhkekohad, mistõttu on Pikkjärve ja seda ümbritseva kultuur- ja loodusmaastiku parimaks kaitseala tüübivalikuks maastikukaitseala.

Hoiuala kaitse eesmärk on liikide ja koosluste kaitse, kuid see tüüp ei võimalda piisavat kaitset kõigile Karula Pikkjärve maastikukaitseala väärtustele (eelkõige maastikulised väärtused). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi, ja seetõttu ei ole ka see kaitstava ala tüüp sobilik.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse oleksid hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piir peab olema looduses selgelt tuvastatav ja üheselt mõistetav. Seetõttu on piiritlemisel eelistatult kasutatud konkreetseid ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed, kraavid, veekogud, mõõdistatud maauksused jne). Nende puudumisel on kasutatud looduses kindlatest punktidest lähtuvaid mõttelisi sirgeid. Kaitseala piiritlemise aluseks on Eesti põhikaart (mõõt 1 : 10 000) ja maakatastri andmed. Uue tsoneeringuga korrigeeritakse kaitseala välispiiri, mis viiakse kooskõlla uue põhikaardiga, ja alale moodustatakse varasemast piiranguvööndist metsaelupaikade kaitseks sihtkaitsevöönd.

Karula Pikkjärve maastikukaitseala pindala on 360,2 ha, sellest eramaad on 236 ha, riigimaad 117 ha ja jätkuvalt riigi omandis olevat maad 7,2 ha. Eelnõu kohaselt tsoneeritakse 50,64 ha varem piiranguvööndis olnud riigimaad sihtkaitsevööndisse.

Kaitseala välispiiriga on hõlmatud Pikkjärve ümbruse kõige esinduslikumad loodus- ja maastikuväärtused. Kaitseala asub Valga maakonnas Karula vallas Karula, Kirbu, Pikkjärve ja Väheru külas. Võrreldes kehtiva piiriga välispiir ei muutu, väiksemad tehnilised korrigeerimised tulenevad piiri vastavusse viimisest uuema põhikaardiga.

Välispiir kulgeb mööda teid: kaitseala lõunapiiriks on Puurina–Lüllemäe–Litsmetsa maantee, idas Laatre–Lüllemäe–Hargla tee ning kirde-kagupiiriks Kirbu-Koikküla tee. Lääne- ja põhjapiiriks on pinnastee. Need teed, koos teeäärsete kraavidega, ei jää kaitseala koosseisu, kuna nende kasutamine ja hooldamine ei ohusta ala kaitse-eesmärke.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud sihtkaitsevööndiks (Lutsu sihtkaitsevöönd) ja piiranguvööndiks (Karula Pikkjärve piiranguvöönd). Sihtkaitsevöönd on vajalik kõrge loodusväärtusega metsade kaitseks. Metsaelupaigatüüpe ohustab peamiselt raie, mida saab vältida sihtkaitsevööndi režiimi korral. Väärtuslikud metsaelupaigad on inventeeritud riigimaal (Valga metskond 19, katastritunnusega 28902:001:0231) ning seetõttu piiritletakse sihtkaitsevöönd metsaalal mööda riigimetsamaa piiri ja järve ääres mööda Pikkjärve põhjakalda piiri. Sihtkaitsevööndist on välja arvatud Ristimäe kinnistult (tunnus 28902:001:0050) Pikkjärve suubuv kraav.

Kaitsealal asub Lutsu sihtkaitsevöönd, mille eesmärk on elupaigatüüpide vanad loodusemetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) kaitse. Sihtkaitsevööndi pindala on 50,64 ha ja see moodustab 14,1% kaitseala pindalast.

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Piiranguvööndisse jäävad piirkonna majanduslikult kasutatavad alad, õuemaad, puhkealad, põllumaad ja muud looduskaitsealises seisukohast mõõdukalt majandamist taluvad või vajavad alad. Kaitsealal asub Karula Pikkjärve piiranguvöönd ning selle kaitse-eesmärk on järve ümbritseva ala maastikuilme säilitamine ja elupaigatüübi looduslikult rohketoitelised järved (3150) kaitse.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi (inventeerinud Pille Tomson) ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (ekspert Silvia Pihu). Kaitse-eeskirjaga kehtestatakse piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal esinevate looduslike elupaikade soodsa seisundi ja on proportsionaalne kaitse-eesmärkidega.

Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalikku tegevust, kuna poollooduslike kooslusi kaitsealal ei ole. Samuti ei reguleerita adru varumist, kuna adru kaitsealal ei esine. Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita metsakoosluste kujundamist vastavalt kaitse-eesmärgile, kuna see ei ole vajalik. Eesmärk on tagada ala looduslik areng.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida, pidada jahti, püüda kala, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Kaitsealal ei pesitse teadaolevalt liike, kelle soodsa seisundi tagamiseks on oluline kehtestada pesitsusperioodiks liikumispõranguid. Karula Pikkjärve maastikukaitseala on populaarne rekreatsiooniväärtusega piirkond. Inimeste viibimine ja metsasaaduste korjamine ei kahjusta koosluste ja liikide soodsat seisundit. Jahipidamine jahiseaduse ja jahieeskirja alusel ei sea ohtu kaitseväärtuste soodsa seisundi

säilimist. Ka kalapüügile ei ole lisaks kehtivatele õigusnormidele lisatud eripiiranguid, sest kehtiva õiguse kohane kalapüük ei mõjuta kaitseväärtuste säilimist.

Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal viibimine on lubatud, arvestades keskkonnaseadustiku üldosa seaduses sätestatud. Kaitseala on moodustatud suures osas eramaadele, millel viibimist kaitse-eeskirjaga ei täpsustata, kuna keskkonnaseadustiku üldosa seaduses regulatsioon tagab piisaval määral kaitstavate väärtuste soodsa seisundi.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud kohtades, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud, ning eramaal kinnisasja omaniku loal. Kaitsealal asuvad RMK tähistatud ja ettevalmistatud lõkkekohad ning lisaks neile kohtadele on lubatud lõket teha ka õuemaal omaniku loal. Telkida saab kaitsealal selleks kaitseala valitsejaga kooskõlastatult ette valmistatud ja tähistatud kohas riigimaal või eramaa õuemaal ainult omaniku loal. Piirangute eesmärk on vältida isetegevuslikke lõkke- ja telkimiskohti ja suunata huvilised tallamise suhtes vähemtundlikele aladele.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel (teeseaduse § 2 lõike 1 tähenduses). Sõidukiga (liiklusseaduse § 2 punkti 73 tähenduses) sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga (liiklusseaduse § 2 punkti 36 tähenduses) sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning liinirajatiste hooldamiseks vajalikel töödel, maatulundusmaal metsa- või põllumajandustöödel ning õuemaal. Teeseaduse mõistes on kõik teed rajatised ja nendel liiklemisel tuleb lisaks arvestada liiklusseaduses sätestatud erisustega. Kaitseala maastik on tallamis- ja erosioonitundlik, eelkõige Pikkjärve ümbruses mäenõlvadel ja oruveerudel, mida võib kahjustada sõidukitega ja maastikusõidukitega sõitmine väljaspool teid. Erisus on seatud järelevalve- ja päästetöödele, kaitseala valitseja poolt kooskõlastatud ja korraldatavatele töödele, liinirajatiste hooldamiseks vajalikele töödele ning metsa- ja põllumajandustööde tegemiseks. Need erisused tulenevad osaliselt looduskaitseaduse § 30 lõikest 3. Liinirajatiste hooldamiseks vajalikele töödele ning metsa- ja põllumajandustööde tegemiseks tehakse samuti erisus, sest ka need tegevused ei ohusta kaitse-eesmärgiks olevaid väärtusi, vaid pigem aitavad kaasa nende saavutamisele (maastikuilme säilitamine).

Kaitsealal on lubatud sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga sõitmine. Sisepõlemismootoriga ujuvvahendiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, käesoleva kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala valitsemisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Kaitsealal asub Karula Pikkjärv, mis on määratud elupaigatüübiks looduslikult rohketoitelised järved (3150). Kuna järve suurus jääb alla 100 ha, siis ei ole Vabariigi Valitsuse määruse „Veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuded” § 3 järgi sellel liiklemine sisepõlemismootoriga veesõidukiga lubatud. Sisepõlemismootorid tekitavad lainetust, mis mõjutab tugevalt järve kaldaid, tekitab eutrofeerumist ja häirib kaldaroostikus pesitsevaid linde. Sisepõlemismootoriga ujuvvahendite tekitatav müra ja lainetus on oluliselt väiksem. Sisepõlemismootoriga ujuvvahenditega sõitmine on lubatud päästetöödel (sh treeningute ja võistluste turvamine, päästeõppuste korraldamine), kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Need erandid tulenevad LKS § 30 lõikest 3.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks, anda projekteerimistingimusi, anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitiste ehitamiseks, ning jahiulukeid lisaõõta.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel ei kahjusta tegevus kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühildades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevööndi kaitsekord ja kaitse-eesmärgid

Sihtkaitsevööndi kaitsereežiim on vajalik kaitseala eesmärkide saavutamiseks ja loodusväärtuste säilimiseks. Sihtkaitsevööndi režiim võimaldab tagada metsakoosluste loodusliku arengu. Kaitsealal asub Lutsu sihtkaitsevöönd, mille eesmärk on elupaigatüüpide vanad loodusemetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) kaitse.

2.5.4.1. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate teede hooldustööd. Sihtkaitsevööndit läbivad mitmed rajad. Samuti piirneb sihtkaitsevöönd teega, mis on samal ajal ka kaitseala välispiiriks, ning kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud nende hooldus. Kuigi sihtkaitsevöönd on jäetud looduslikule arengule, võib aeg-ajalt osutada vajalikuks liiklusele ohtlike puude eemaldamine tee lähedusest.

2.5.4.2. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine, rahvaürituste korraldamine ja uute ehitiste püstitamine. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärgiks ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis

on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevused. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevusi, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

Sihtkaitsevöönd hõlmab metsaala, kus on inventeeritud elupaigatüübid vanad loodusmetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Nimetatud elupaigatüüpide soodsa seisundi tagamiseks on keelatud metsa majandamine ja ehitiste püstitamine. Rahvaürituste korraldamise käigus koguneb väiksele alale suurem hulk inimesi, millega kaasneb ala liigne tallamine. Looduskaitse arengukava kohaselt tagatakse looduslike koosluste kaitse nende puutumatusena. Sellest tulenevalt on looduskoosluste kaitseks moodustatud sihtkaitsevööndid, et tagada puutumatus kaudu nende kaitse ning vältida seal majandustegevust ja loodusvarade kasutamist.

2.5.5. Piiranguvöönd ja selle kaitse-eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Karula Pikkjärve maastikukaitsealal asub Karula Pikkjärve piiranguvöönd ning selle kaitse-eesmärk on järve ümbritseva ala maastikuilme säilitamine ja elupaigatüübi looduslikult rohketoitelised järved (3150) kaitse.

2.5.5.1. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, väikeehitise püstitamine, mis ei nõua ehitusseadusest tulenevalt kohaliku omavalitsuse kirjalikku nõusolekut, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, välja arvatud metsamaal, poollooduslikul rohumaal, veekogus ja veekaitsevööndis. Piiranguvöönd on kogu kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse ja kus majandustegevus on lubatud mõningate erisustega. Väikeehitiste püstitamine, mis ei nõua kohaliku omavalitsuse kirjalikku nõusolekut, on lubatud, kuna nende mõju kaitseväärtustele ei ole nii ulatuslik, et see vajaks kaitseala valitseja suunamist. Karula Pikkjärve maastikukaitseala on asustatud piirkond, kus inimesed tegelevad muu hulgas põllumajanduse, iluaianduse ja turismiga ning majandustegevuse ning biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamise lausaline piiramine ei ole põhjendatud. Oluline on tagada kaitseväärtuste säilimine ja soodne seisund.

Kaitsealal on lubatud kuni 50 inimesega rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Üle 50 inimesega rahvaürituse korraldamiseks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Arvestades kaitseala loodusväärtusi, on liigse tallamiskoormuse vältimiseks põhjendatud, et suurema kui 50 osalejate arvuga rahvaürituste korral, tuleb tegevus kooskõlastada kaitseala valitsejaga. Koostöö tulemusel saab vältida tallamistundlike alasid.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud püstitada ehitisi. Karula Pikkjärve maastikukaitseala territooriumil on välja kujunenud asustusstruktuur ja ala on olnud pikalt asustatud. Ehitiste püstitamine on jäetud kaitseala valitseja kaalutusotsuseks, kuna iga konkreetse ehitise asukohta arvesse võttes tuleb hinnata selle mõju kaitseväärtustele ning sellest lähtuvalt otsustada, kas ja millistel tingimustel on ehitamist võimalik lubada.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud uuendusraie. Kaitseala valitseja nõusolek on vajalik, et vajaduse korral seada tingimusi raielangi suurusele ja kujule ning vältida nii piirnevate põllumaadelt toitainete järve kandumist. Ulatuslikud lageraielangid

vahetult järve kaldal suurendavad erosiooniohtu, kuna tegemist on järskude kallastega järvega. Uuendusraie tegemisel tuleb arvestada järgmiste tingimustega: lageraiet on lubatud teha kuni 1 ha suuruse langina ja turberaiet kuni 5 ha suuruse langina; uuendusraie on sõltumata puistu keskmisest rinnasdiameetrist lubatud vanemates kui 100-aastastes männikutes, 90-aastastes kuusikutes, 70-aastastes kaasikutes ja 70-aastastes haavikutes; elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb jätta raielangile hektari kohta alles vähemalt 20 tihumeetrit puid, mis ei kuulu koristamisele ja jäävad metsa alatiseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgest, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, samuti eritunnustega nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puid. Uuendusraie on ajalooliselt kuulunud talumetsade majandamise juurde ega ohusta kaitse-eesmärkide saavutamist piiranguvööndis. Seetõttu on uuendusraie Karula Pikkjärve maastikukaitsealal lubatud. Lageraie lubamise eesmärk on ennekõike anda võimalus metsa majandamiseks kuusikutes, kus metsamajanduslikult ja metsakaitseks pole turberaie kasutamine otstarbekas. Lageraie on mõistlik lubada ka teistes levinud metsakooslustes, kuna sellega luuakse paremad tingimused metsa uuendamiseks. Langi suuruseks on määratud 1 ha, et vältida metsa vanuselise struktuuri olulist nihkumist nooremate metsade poole ning leevendada uuendusraie mõju metsamaastiku fragmenteerumisele ja maastikuilmele. Sellel põhjusel on turberaie langi maksimaalseks suuruseks määratud 5 ha. Uuendusraie puhul lähtutakse eraldisepõhisest majandamisest, mis tähendab, et lankide suurus ja kuju on määratud metsakorraldusega piiritletud eraldistest. Metsaga seotud bioloogilise mitmekesisuse suurendamise eesmärgil on tõstetud kõigi metsa majandamise eeskirjaga määratud puuliikide küpsusvanust 10 aasta võrra, välja arvatud haava puhul. Tulenevalt haavikute madalast küpsusvanusest ja haava suhteliselt suuremast tähtsusest elurikkuse kaitseks, on haava küpsusvanust tõstetud 40 aasta võrra. Haava raievanuse tõstmine tugineb tõdemusel, et looduskaitse seisukohalt väga olulise puuliigi bioloogilise mitmekesisuse tagamiseks olulised tunnused arenevad välja puu kõrgemas eas. Raievanuse tõstmise eesmärk on metsa vanuselise struktuuri säilitamine lageraie lubamise tingimustes. Turberaiega ei avaldu muutused metsa vanuselises jaotumuses, eelkõige selle noorenemine, sellise kiirusega nagu lageraie puhul. Seetõttu on turberaie langi suurus sätestatud suurem.

Puistu liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamise nõue tagab metsa jätkusuutliku ja mitmekesise arengu, kus oleksid esindatud võimalikult paljud eri liigid. Tuginedes Asko Lõhmuse juhitud uurimisrühma tulemustele, ulatub looduslike metsade surnud puidu osakaal laane- ja salumetsades keskmiselt 150 tm/ha. Liigirikkuse säilitamise seisukohalt on määrav eelkõige säilikpuude, sealhulgas surnud puidu maht, mitte aga arv. Kusjuures säilikpuude vajak on liigiti üpris erinev. Näiteks on Per Angelstami töörühm Rootsist leidnud valgeselg-kirjurähni elupaiga nõudlust uurides, et metsamaastikul peaks olema vähemalt 20 tm/ha üle 10 cm läbimõõduga seisvat surnud puitu, et tagada sellele liigile sobilik elupaik (Angelstam et al. 2003, „*Habitat thresholds for focal species at multiple scales and forest biodiversity conservation - dead wood as an example*” – *Annales Zoologici Fennici* 40: 473–482). Asko Lõhmuse töögrupi esialgsete tulemuste põhjal võib väita, et torikseente üldise liigirikkuse seisukohast on oluline üle 10 cm diameetriga lamapuidu iga lisanduv tihumeeter, kuni üldmahuni vähemalt 25 tm/ha (K. Kohv, 2009, Eesti metsade elurikkus – tänane olukord ning eesmärgid ja lahendused järgmiseks kümneks aastaks, lk 48–64). Seetõttu tuleb elustiku mitmekesisuse tagamiseks säilitada kasvavaid ja/või surnuid puid tüvepuudu kogumahuga 20 tm/ha.

2.5.2. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, maavarade kaevandamine, puhtpuistute ja energiapuistute rajamine ning roo varumine külmumata pinnasel. Need piirangud tulenevad otseselt looduskaitseeaduse § 31 lõikest 2 ning on suunatud vööndi kaitse-eesmärkide saavutamisele. Puht- ja energiapuistute rajamine vaesestab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet.

Uue maaparandussüsteemi rajamine on keelatud, sest see soodustab inimõjuliste maastike kujunemist ning kui järve kandub lisaseteid ja -toitaineid, siis võib see suurendada järve eutrofeerumist.

Maavara kaevandamine on keelatud, sest selle tegevusega kahjustataks oluliselt kaitseala maastikku ja selle vaatelisust. Maavara kaevandamisega võib muutuda ka kaitseala veerežiim, mis võib seada ohtu Karula Pikkjärve maastikukaitsealal kaitse-eesmärgiks seatud elupaigatüüpide säilimise.

Roo varumine külmumata pinnasel on keelatud, kuna see kahjustaks järveäärseid õõtsikuid ja suurendaks lisasetete sattumist järve, mis omakorda suurendaks järve toitelisust. Pilliroogu esineb kaitsealal väikeste gruppidena.

3. Menetluse kirjeldus

Karula Pikkjärve maastikukaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus ajavahemikul 28.04.–18.05.2014 Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni Võru ja Karula kontoris ning Karula Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 25.04.2014 üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht ja 24.04.2014 kohalikus ajalehes Valgamaalane. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 23.04.2014.

Looduskaitseeaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti tähtkirjaga teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise kohta kõigile asjasse puutuvatele kinnisasja omanikele, RMK-le ja Karula Vallavalitsusele. Kirja ei saadetud Kalda kinnistu (katastri tunnus 28902:002:1821) omanikule, kuna omanik oli surnud ja pärijat polnud teada.

Kinnistu omanikele saadetud kiri sisaldas teadet, et kui pretensioone ega ettepanekuid ei esitata, loetakse, et kinnisasja omanik on määruse kooskõlastanud. Teade sisaldas ka infot, et avalikku arutelu ei toimu, juhul kui avaliku väljapaneku kestel ei tehta sellesisulist ettepanekut.

Kuuele maaomanikule saadetud kiri saabus hoiutähtaja möödumisel Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni Võru kontoris tagasi. Nelja maaomanikuga õnnestus saada ühendust ja neile edastati kiri elektrooniliselt. Kahe maaomanikuga ei õnnestunud kontakti luua ja sellepärast avaldati 22.05.2014 ajalehes Eesti Päevaleht vastavasisuline teade.

Avalikustamise käigus arvamusi ega ettepanekuid ei esitatud ja avalikku arutelu ei toimunud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud EÜ Nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomise annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku.

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktiga 91 on Natura 2000 võrgustiku loodusala esitatud Karula-Pikkjärve loodusala, mis hõlmab Karula Pikkjärve maastikukaitseala. Seetõttu tuleb Karula Pikkjärve maastikukaitsealal tegevuste kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Karula-Pikkjärve loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. aasta otsusega 2008/24/EÜ, millega vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ võetakse vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 10, 15.01.2008, lk 21). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 3. detsemberi 2014. aasta rakendusotsusega (EL) 2015/73, millega võetakse vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu kaheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2014) 9092 all, ELT L 18, 23.1.2015, lk 485–695).

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada piirkonna metsaelupaikade kaitset. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Karula Pikkjärve maastikukaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puuduvad määruse jõustumisel olulised mõjud sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse

jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist. Looduskaitsete piirangute kehtestamisel lähtutakse loodusväärtustest ja sellest, kus need esinevad. Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Meile teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Looduskaitseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üheks eesmärgiks saada menetlusosalistelt neile teadaolevad andmed, mis omavad puutumust antud eelnõuga.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Karula Pikkjärve maastikukaitsealal jäävad eramaad endiselt piiranguvööndisse ja see ei ole kinnistu sihtotstarbelise kasutamise juures oluliselt piiravaks teguriks. Seega ei teki riigil kohustust ala omandada.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist. Maamaksuseaduse § 4 lg 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta, mistõttu jääb Karula vallal saamata 81,52 eurot aastas.

Kaitsealal, mis on ühtlasi Natura 2000 loodusala, saab taotleda metsatoetust 60,08 eurot piiranguvööndi ja 109,03 eurot sihtkaitsevööndi metsamaa hektari kohta. Piiranguvööndisse jääb toetusõiguslikku metsamaad ligikaudu 104 ha. Riigi kulud seoses Natura metsa toetusega ei suurene, kuna kaitseala pindala tervikuna jääb samaks ning sihtkaitsevööndi pindala suureneb riigimaa arvelt. Karula Pikkjärve piiranguvööndis olevat riigimetsa tsoneeritakse sihtkaitsevööndisse 50 ha ulatuses. Lähtudes sellest, et ka piiranguvööndi metsade majandamine oli varasemalt kitsendatud ja vastavalt RMK arvutustele on majanduspiirangutega metsade kavandatavaks raiemahuks ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest, ulatub iga-aastane saamata jäänud puidutulu täiendavate piirangute seadmisel ligikaudu 11 euroni hektari kohta.

Poollooduslike koosluste hooldamisega seoses ei kaasne riigile määruse kehtestamisega täiendavaid kulusid, kuna hooldatava ala maht sellega ei suurene.

Riigieelarve strateegia perioodi jooksul kulude maht oluliselt ei muutu.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätteid, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest

arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Siseministeerium ja Rahandusministeerium on kooskõlastanud eelnõu märkustega, milledega on arvestatud ning täiendatud seletuskirja. Ülejäänud ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Mati Raidma
Keskkonnaminister